

Stolarczyk, Ryszard

Drobna wytwórczość w bieżącej 5-latce

Notatki Płockie 13/2-46, 23-25

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

czba przedszkoli jest niezadowalająca. Zatem objęcie opieką i wychowaniem większej liczby dzieci matek pracujących — to sprawa b. ważna i konieczna.

W bieżącej 5-lata, z uwagi na konieczność zapewnienia 15 lekcyjnych dla szkoły 8-letniej oraz nie mniej pilne potrzeby budowlane szkolnictwa zawodowego, wybudowano w ramach planu inwestycyjnego tylko 3 nowe przedszkola. **Z inicjatywy rad narodowych, przy współudziale zakładów pracy, znacznie poprawiono warunki lokalowe przedszkoli w Ursusie. Wybudowano tam 4-oddziałowe przedszkole i rozbudowano przedszkole przy Zakładach Mechanicznych. Poprawiły się również warunki pracy przedszkoli w Pustelniku, w Pruszkowie i w Żurominie.** Bardzo trudne warunki lokalowe istnieją jeszcze w przedszkolach w Grójcu, w Łochowie, w Markach, w Kałuszynie, w Serocku, w Nasielsku i w Sierpcu.

W okresie następnej pięcioletki zakłada się wybudowanie 30 nowych przedszkoli w miastach i osiedlach, a w planie perspektywnym do r. 1985 przewiduje się objęcie wychowaniem przedszkolnym około 30 proc. dzieci, wobec 13,5 proc. w r. 1965.

W roku szkolnym 1967/68 do istniejących na terenie województwa 72 techników zawodowych dla młodzieży niepracującej uczęszcza 22.885 uczniów, a do 70 zasadniczych szkół zawodowych — 19.219 uczniów. Oprócz wyżej wymienionych szkół istnieje 18 techników i państwowych szkół technicznych dla pracujących, wieczorowych i przyzakładowych z liczbą 5.969 uczniów; 39 zasadniczych szkół zawodowych międzyzakładowych i przyzakładowych dla młodzieży pracującej i dla dorosłych z ogólną liczbą 9.725 słuchaczy oraz 22 zaoczne technika i państwowe szkoły techniczne dla pracujących z 8.100 uczniami.

Wśród szkół zawodowych najliczniejsze są mechaniczne, chemiczne, elektryczne, budowlane, ekonomiczne oraz szkoły mechanizacji rolnictwa.

Rozmieszczenie istniejących szkół średnich, a zwłaszcza szkół zawodowych, nie jest jeszcze ostateczne i wymaga dalszych zmian, wynika-

jących z procesu deglomeracji, z rozwoju małych miasteczek i osiedli oraz z konieczności dostosowania sieci szkół zawodowych do potrzeb rozwijającego się przemysłu i rolnictwa.

Mimo znacznych nakładów inwestycyjnych na szkolnictwo zawodowe w ostatnich latach potrzeby lokalowe szkół zawodowych są jeszcze duże. Zaspokojenie ich musi być rozłożone na lata obecnej i następnej 5-latki. Dla poprawienia warunków lokalowych szkół średnich w małych miasteczkach przewiduje się w 5-letnim planie inwestycyjnym 1966—1970 wybudowanie:

- 1) 16 budynków szkolnych dla szkół zawodowych o łącznej liczbie 220 pomieszczeń do nauki, w tym m. in. w Makowie — 18 nowych pomieszczeń, w Rykach — 18, w Małkini — 14, w Jeziornie — 21, w Górze Kalwarii — 16;
- 2) 13 internatów szkolnych o łącznej liczbie 2.240 miejsc, w tym: w Makowie Maz. — 450 miejsc, w Małkini — 200, w Przasnyszu — 150, w Węgrowie — 160. Wśród nich 5 internatów przeznaczonych jest dla liceów ogólnokształcących (590 miejsc);
- 3) 5 budynków warsztatowych o 614 stanowiskach pracy, w tym w Rykach — 129 stanowisk, w Żelechowie — 105, w Małkini — 160, i w Węgrowie — 150.

W ramach realizacji uchwały WRN Kuratorium planuje uruchomienie do 1970 r. następujących nowych szkół zawodowych: Technikum Mechanicznego w Łosicach, Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Nasielsku, Technikum Terenów Zieleni i Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Przasnyszu, Technikum Mechanicznego w Węgrowie, Technikum Mechanicznego w Małkini, Technikum Przemysłu Torfowego w Mławie, Zasadniczej Szkoły Budowlanej w Górze Kalwarii i Zasadniczej Szkoły Budowlanej w Nowym Dworze.

Poprawa warunków lokalowych szkół już istniejących oraz uruchomienie nowych szkół przyczyni się w znacznym stopniu do rozwoju i zaktywizowania kulturalno-oświatowego całego szeregu miast i osiedli.

RYSZARD STOLARCZYK

DROBNA WYTWÓRCZOŚĆ W BIEŻĄCEJ 5-LATCE

Jak wiadomo, w strukturze miast województwa warszawskiego przeważają miasta małe, przy czym znaczna ich część charakteryzuje się zanikiem, bądź brakiem określonych funkcji gospodarczych, decydujących w większości przypadków o żywotności i rozwoju organizmu miejskiego.

Wśród funkcji miastotwórczych szczególnie znaczenie posiadają funkcje wyrażające się w produkcji towarów i świadczeniu usług przez zakłady i instytucje, zlokalizowane w mieście,

wydobywanie surowców oraz handel i usługi. One to właśnie determinują rolę miasta jako gospodarczego ośrodka mikroregionu.

Świadomość tych zależności skłania gospodarzy wielu miast do poszukiwania dróg i możliwości aktywizacji miasta poprzez uprzemysłowienie. Nie wszystkie ośrodki miejskie mogą jednak liczyć — choćby ze względu na posiadane warunki — na rychłe zlokalizowanie w ich obrębie administracyjnym zakładów przemysłowych o większej liczbie miejsc pracy, tj. za-

kładów przemysłu kluczowego. Dlatego też istotną rolę w aktywizacji gospodarczej małych miast i osiedli odgrywa i nadal będzie odgrywać drobna wytwórczość. Rozwój sieci zakładów wytwórczych i usługowych państwowego przemysłu terenowego, spółdzielczych i rzemieślniczych stał się w ostatnich latach doniosłym czynnikiem rozwoju gospodarczego oliczynych miasteczek i osiedli.

W ubiegłej pięcioletce wydatkowano w województwie na rozbudowę oraz budowę nowych zakładów drobnej wytwórczości ponad 350 mln złotych. W rezultacie tych nakładów zmodernizowano i rozbudowano 150 zakładów oraz wybudowano 67 zakładów nowych. Udział drobnej wytwórczości w ogólnym uprzemysłowieniu województwa, ukształtował się na poziomie wyższym od średniego w kraju i wyniósł

	w województwie	w kraju
— w zatrudnieniu	23,9 proc.	11,7 proc.
— w produkcji globalnej	19,3 proc.	15,5 proc.

Wiele miast słabo uprzemysłowionych — w tej liczbie kilka powiatowych — znalazło w drobnej wytwórczości podstawowego partnera w rozwiązywaniu ostro zarysowanych problemów zatrudnienia, zagospodarowania nieczynnych obiektów, zaopatrzenia rynku lokalnego, podaży usług dla ludności itd.

Funkcje aktywizacyjne drobnej wytwórczości mają swe źródła w jej indywidualnych cechach i walorach. Można do nich zaliczyć:

- elastyczność w podejmowaniu i zmianie produkcji,
- wykorzystanie lokalnych rezerw produkcyjnych (zakładów, siły roboczej, surowców miejscowego pochodzenia — naturalnych i twórczych),
- stosunkowo niski koszt jednego miejsca pracy,
- względna niezależność wytwórczości od układów komunikacyjnych, stosunków wodnych itp., istotnych dla lokalizacji zakładów przemysłu kluczowego,
- proste formy organizacji zakładów i stosunkowo niskie koszty zarządzania,
- związek profilów wytwarzania i usług z lokalnymi potrzebami ludności.

W latach bieżącej 5-latki nastąpić ma dalszy intensywny rozwój drobnej wytwórczości w wojewódzkiej. Jej produkcja globalna wzrosnąć ma o ok. 47 proc., a zatrudnienie o 27 proc., nie licząc zamierzeń pozaplanowych, do których powrócimy w dalszej części tej wypowiedzi.

Według stanu na 31 grudnia 1967 r. drobna wytwórczość reprezentowana była przez 436 przedsiębiorstw i 1947 zakładów. Wartość jej produkcji globalnej wyniosła w tymże roku 4.897 mln zł, a zatrudnienie 29.539 osób.

W latach ubiegłych znaczny odsetek nakładów inwestycyjnych drobnej wytwórczości przypadł na tereny stanowiące największe skupiska zakładów przemysłowych. **Obecna polityka w tym zakresie przewiduje przede wszystkim lo-**

kalizację nowych ośrodków wytwórczości przemysłowej na terenach zaniedbanych gospodarczo i pozbawionych uprzemysłowienia. Kierunki rozwoju drobnej wytwórczości w województwie zostaną podporządkowane postanowieniom Uchwały WRN z kwietnia ub. roku, stanowiącej o kierunkach rozwoju miast i ich podziale na grupy w zależności od stopnia rozwoju. Zdefiniowane są one w zatwierdzonym przez PWRN programie aktywizacji działalności pionów organizacyjnych wchodzących w ramy organizacyjne drobnej wytwórczości oraz programach miejskich rad narodowych. Program ten określa zamierzenia inwestycyjne, oparte o środki limitowe, pozalimitowe, z funduszu deglomeracji oraz przewidywane do uzyskania środki z funduszu aktywizacyjnego.

W ogólnych programowych nakładów inwestycyjnych na lata 1966—1970 w kwocie 1.053 mln zł (zakładając uzyskanie środków z funduszu aktywizacyjnego w planowanej wysokości) — 63 proc., tj. ponad 653 mln zł — przypada na rozwój miejscowości zakwalifikowanych do aktywizacji.

Przewiduje się, że w wyniku realizacji zamierzeń aktywizacyjnych — tak inwestycyjnych, jak i poza inwestycyjnych — osiągnięty zostanie w bieżącej 5-latce przyrost wartości produkcji i usług o ok. 1.700 mln zł, a zatrudnienie wzrośnie o ok. 11.000 osób. Program ten obejmuje 40 małych miast i osiedli oraz 29 jednostek międzygromadzkich i zakłada wybudowanie 173 zakładów przemysłu drobnego.

Istotnym elementem programu są zamierzenia związane z procesami deglomeracji m. st. Warszawy. Decyzje powzięte w tej sprawie upoważniają do przewidywania, że województwo pozyska z funduszu deglomeracyjnego na inwestycje, związane z odtworzeniem potencjału produkcyjnego zlikwidowanego w Warszawie (w drobnej wytwórczości) kwotę ok. 200 mln zł. Kilka inwestycji z tego funduszu jest już w realizacji.

Szczególnie duże możliwości rozwoju sieci zakładów przemysłu drobnego stwarza fundusz aktywizacji małych miast. Dlatego też założono, że województwo nasze wykorzysta z tego funduszu znaczne kwoty. Planuje się, w oparciu o środki tego funduszu, budowę kilku nowych zakładów.

Rok 1967 i częściowo rok 1966 wykorzystane zostały na przygotowanie inwestycji, zwłaszcza na opracowania dokumentacji poszczególnych inwestycji. Rok 1968 jest okresem wejścia w fazę praktycznej realizacji inwestycji. W roku tym będzie kontynuowana bądź rozpoczęta budowa 10 zakładów w oparciu o środki z funduszu deglomeracji oraz 7 dużych zakładów, objętych planem inwestycji limitowych. Ponadto w tymże roku rozpocznie się budowa kilku zakładów z funduszu aktywizacji małych miast. Należy przy tym podkreślić, że drobna wytwórczość województwa warszawskiego zajmuje — pod względem wielkości planowanych nakładów na jej rozwój — pierwsze miejsce w kraju.

Rozwój drobnej wytwórczości realizowany za pomocą różnorodnych form i zależny będzie od naszej inicjatywy, zmierzającej do pełnego wykorzystania sprzyjających warunków oraz od możliwości i w zakresie zwiększania produkcji i podaży usług. Winno to równocześnie doprowadzić do przyrostu miejsc pracy.

Najbardziej prostymi formami aktywizacji są poczynania zmierzające do intensywnego rozwoju wytwórczości systemem nakładczym oraz do pełnego wykorzystania rezerw tkwiących w istniejącym potencjale wytwórczym i usługowym. Dlatego też omawiany program zakłada rozbudowę i tworzenie nowych zespołów pracy nakładczej, rozszerzenie zakresu branż objętych systemem tej pracy i nadaje wskaźnikom wzrostu zatrudnienia w tym systemie charakter dominujący nad wskaźnikami wzrostu zatrudnienia ogółem.

Kolejnym elementem w zespole poczynañ aktywizacyjnych jest poprawa stopnia wykorzystania istniejących mocy wytwórczych poprzez zwiększenie wskaźników zmianowości, lepsze wykorzystanie powierzchni produkcyjnych, doskonalenie form organizacji i metod zarządzania procesami produkcyjnymi.

W dziedzinie aktywizacji gospodarczej małych miast, nie wymagającej angażowania środków inwestycyjnych rad narodowych, poważne miejsce zajmuje rzemiosło — zwłaszcza usługowe, dla którego stworzono szczególnie sprzyjające warunki rozwoju. Wytworzenie przez władze miejscowe odpowiedniego klimatu dla podejmowania działalności w ramach rzemiosła może poważnie zwiększyć jego partycypację w ożywieniu gospodarczym małych miasteczek.

Omawiany program zamierzeń aktywizacyjnych drobnej wytwórczości stwarza poważne możliwości wzrostu gospodarczego dla wielu małych miast województwa. Aby szanse tej nie zaprzepścić, konieczne jest bardziej aktywne włączenie się zainteresowanych rad narodowych do realizacji tych zamierzeń.

Zadania, postawione wojewódzkim organizacjom drobnej wytwórczości, wymagają nie tylko poważnego zaangażowania się wszystkich zainteresowanych jednostek gospodarczych, lecz również odpowiedniego dopingu i pomocy ze strony miejscowych władz. W dziedzinie zaawansowania prac przygotowawczych do budowy nowych, objętych programem zakładów, notowane są w licznych przypadkach znaczne opóźnienia. Często są one spowodowane brakiem ostatecznych rozstrzygnięć lokalizacyjnych (dot. lokalizacji szczegółowych), nie uregulowaniem spraw prawnych terenu, opóźnieniami w opracowaniach geodezyjnych, wolnym tempem działania inwestorów bezpośrednich itp.

Zainteresowane rady winny lepiej nadzorować i koordynować przebieg prac przygotowawczych do inwestycji i domagać się odpowied-

nych jednostek gospodarczych bardziej sprawnego i efektywnego działania.

Szczególnie niepokoi mała liczebność wniosków złożonych do odpowiednich oddziałów NBP o uruchomienie kredytów z funduszu aktywizacji małych miast. W ubiegłym roku wniosków tych złożono zaledwie 5. Ten sta rzeczy wymaga radykalnej zmiany. Bez aktywnego zaangażowania wszystkich uczestników procesu inwestycyjnego i zainteresowanych rad w realizację poszczególnych zamierzeń aktywizacyjnych, nie osiągniemy zadowalającego postępu w rozwiązywaniu problemów towarzyszących tym zamierzeniom.

Problemem wymagającym szczególnej uwagi gospodarzy miast jest stworzenie warunków dogodnych dla realizacji procesów inwestycyjnych. Na wyróżnienie i rozpowszechnienie zasługuje koncepcja organizowania na wydzielonym terenie ośrodków skoncentrowanej działalności przemysłowej drobnych zakładów. Organizacja ta jest uznana za najbardziej efektywną ekonomicznie. Bowiem zachęca ona jednostki posiadające drobne fundusze inwestycyjne do ich wykorzystywania na określonym terenie. Doświadczenia wskazują, że ta forma organizacyjna drobnych zakładów przemysłowych przynosi obniżenie kosztów inwestowania oraz pozwala na poważne, ok. 40 proc. obniżenie tych grup kosztów, które naszą miano względnie stałych. Z makroekonomicznego punktu widzenia działalność drobnych zakładów w postulowanej formie organizacyjnej przyczynić się może do osiągania korzystnych efektów w zakresie planowanego rozwoju ośrodków, regionów i województwa. Forma ta polega na fizycznej koncentracji nowobudowanych małych zakładów przemysłowych, należących do różnych podmiotów gospodarczych — na jednym niewielkim terenie. Każdy z zakładów prowadzi odrębną działalność podstawowo-wytwórczą lub usługową — przy jednoczesnej organizacji wspólnych służb pomocniczych, obsługujących wszystkie zgrupowane zakłady. Zakłady te korzystają ze wspólnego zasilania w energię elektryczną, energię cieplną, wodę, instalację kanalizacyjną itp.

Kolejnym problemem mającym duży wpływ na stopień wykorzystania środków inwestycyjnych jest organizowanie własnego wykonawstwa robót budowlano-montażowych. Realizacja drobnych inwestycji, a zwłaszcza inwestycji kredytowanych z funduszu aktywizacji małych miast, uzależniona jest od powstania w organizacyjnych ramach drobnej wytwórczości i rad terenowych oddziałów wykonawstwa inwestycyjnego i brygad remontowo-budowlanych. Każda z zainteresowanych rad powinna opracować, wspólnie z inwestorami bezpośrednimi — konkretny program zabezpieczenia wykonawstwa omawianych inwestycji, bowiem tylko w warunkach pełnego wykorzystania lokalnych rezerw możliwe będzie osiągnięcie pomyślnych efektów poczynañ aktywizacyjnych.